

Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi
International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences
E-ISSN: 2602-4411 2(2): 395-401, 2018

TARİH KÜLTÜR TURİZMİ VE KARTEPE

Yüksel Güngör

Kocaeli Üniversitesi Kartepe Turizm MYO

Corresponding author: yuksel.gungor@kocaeli.edu.tr

Özet

Literatürde “katılanların amacına göre turizm çeşitleri” kapsamında “tarih ve kültür turizmi” olarak yer alan bir turizm çeşitlidir. Kültür, toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerleriyle tarih, felsefe, ahlâk, bilim, sanat, teknik, spor, ekonomi, sanayi, eğitim, hukuk, sağlık, turizm vb. alanlardaki varlıkları ve bu varlıklara bağlı gelişmelerinin oluşturduğu bir bütündür. Değişik kültürlerin ve kültür eserlerinin görülmesi için yapılan seyahatler, tarih ve kültür turizmi olarak adlandırılır. Antik yerleşim yerleri, camiler, kiliseler, hanlar, hamamlar, türbeler, su kemerleri, köprüler, kervansaraylar gibi örnekler ile arkeolojik eserler, ören yerleridir. Bu yerler, araştırmacılar, mimarlar, sanat tarihçileri ve öğrenciler için önemli birer araştırma konusu olup bu kişileri yöreye çeker. Bunun yanında, kültür- turizm ilişkisi incelenecek olursa eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski uygarlıklara ait kalıntıların görülmesi amacıyla yapılan seyahatler, araştırma ve inceleme için yapılan geziler, kişilerin ufuklarını açmakta ve kültür turizmini oluşturmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü (WTO),seyahat endüstrisinde yeni yüzyılın yükselen değerlerini açıklarken, kültür turizminin yükseliş göstereceğini ve dünya insanların birbirlerini anlayarak ve kültürlerini keşfederek, etnik tatlar aramalarının artarak devam edeceğini ve kültür turizmi merkezlerinin yüzyılın gözdeleri arasında yer alacağını ortaya koymaktadır.Bu çalışmada Kartepe yöresinde tarih ve kültür turizmi kapsamında Macar tarihinde önemli bir kahraman olarak yer bulan ve Macaristan Başkenti Budapeşte’de meydanlarda devasa heykelleri ile Macar halk kahramanı olan İmreb Tökeli ve eşi Zirina Tökelinin bugün Kartepe İlçesi sınırlarında yer alan Karatepe’de yaşanmış hayatına izlerini sürüp tarih ve kültür turizmi açısından sahip olunan bu arzı Kocaeli Turizmde nasıl talep potansiyeline kazandırmak adına değerlendireceğiz.

Anahtar Sözcükler: Kartepe, kültür, turizm, tarih

HISTORY AND CULTURAL TOURISM IN KARTEPE

Abstract

In the literature “tourism types according to the purpose of the participants“ within the scope of “history and cultural tourism göre as a tourism is diverse. Culture, history, philosophy, morality, science, art, technical, sports, economy, industry, education, law, health, tourism and so on. is a whole consisting of assets and developments related to these assets. Travels for different cultures and cultural works are called history and cultural tourism.Ancient settlements, mosques, churches, inns, baths, mausoleums, aqueducts, bridges, caravanserais with examples such as archaeological artifacts, historical sites. These places are an important research topic for researchers, architects, art historians and students. In addition to this, if the relationship between culture and tourism is examined, trips to historical artifacts, museums and ancient civilizations are explored, trips and trips are organized and cultural tourism is created.

While the World Tourism Organization (WTO) explains the rising values of the new century in the travel industry, it shows that cultural tourism will increase and that the people of the world will discover each other by understanding each other and their cultures, and the search for ethnic flavors will continue and cultural tourism centers will be among the favorites of the century.In this study, a historical hero of Hungarian history within the scope of history and culture tourism in Kartepe and the Hungarian folk hero of the Hungarian folk hero with gigantic statues in the squares of the Hungarian Capital Budapest. we will evaluate this supply in terms of history and culture tourism in order to gain the potential of demand in Kocaeli Tourism.

Keywords: Kartepe, culture, tourism, history

1. GİRİŞ

Ülkeler için önemli bir alternatif turizm türü olan kültür turizmi, “gelir sağlayıcı etkisinin yanında kültürel değerlerin korunması açısından da üzerinde durulan bir turizm şeklidir” (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002:189). Çeşitli uygarlıkların beşiği olan Türkiye’de, kültür turizmi kaynakları açısından zenginliğe rağmen gelen kültür turistlerinin sayısı ve elde edilen turizm gelirleri verilerine bakıldığında; bu turizm türünün henüz yeterince gelişmediği görülmektedir. Ancak sağlayacağı gerek ekonomik gerekse sosyo kültürel yararlar göz önüne alındığında öncelikli geliştirilmesi gereken bir turizm türü olduğu da bir gerçektir. Turizm, sanat, folklor, festival gibi yerel faaliyetlerin kalitesini yükseltmekte (Özbey,2002), tarihi ve kültürel alanların korunmasını desteklemektedir.

Kültür turizmi, otoritelerce sıkça üzerinde durulan ve yükselen bir değerdir. Ekonomik getirileri ve istihdam yaratıcı özelliğinin yanında; ulusun tarihi ve kültürel bilincinin oluşup gelişmesinde; doğal, kültürel ve tarihi mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında, kültürlerarası diyalogun geliştirilmesinde, bölgesel altyapı çalışmaları ile ülkelerin gelişiminde en önemli unsurlardan biri kültür turizmidir. Gelinen bugünkü noktada ise; kültür turizmi; turistler için çekim merkezinin kültürel mirasını, sanatsal etkinlikleriyle ilgili edindikleri deneyimleri ve yaptıkları aktiviteleri ifade etmektedir.

Gelecek yıllarda kitlesel pazarlamadan ziyade, bire bir seyahat pazarlamasının revaçta olacağı; sanat, tarih ve/veya kültürel etkinliklerin; seyahat etmenin en önemli beş nedeninden sayılacağı ve özel ilgi turistlerinin sayısının her geçen gün daha da artacağına ilişkin, iki seyahat eğiliminin ön plana çıkacağı belirtilmektedir (Kozak ve Bahçe, 142: 2009). Dünya Turizm Örgütü’nün açıkladığı seyahat endüstrisindeki yeni eğilimler de bu görüşleri doğrulamaktadır. Kültür turizminin yükseliş göstereceği ve dünya insanların birbirini anlama ve kültürlerini keşfetme, etnik tatları bulma arayışının artarak devam edeceği ve kültür turizmi merkezlerinin yüzyılın gözdeleleri arasında yer alacağı belirtilmektedir (Batman ve Oğuz, 2008: 190–191).

Ekonomik gelişme ile yerel halkın ekonomik koşullarının turizm faaliyetleri sonucunda gelişmesiyle birlikte;

- Sosyo-kültürel gelişme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak yerel halkın yaşam koşullarının iyileşmesi ve içinde bulunduğu çevrenin değerlerini ve sorunlarını daha iyi algılaması,
- Koruma için gerekli finansal desteğin oluşması ile yerel halkın bilinçlenmesi sonucunda, kendi kültürel değerlerini ve tarihi mirasını korumaya yönelik çabalarının artması,
- Ekonomik durumlarının düzelmesi sonucunda koruma için finansal açıdan yeterli olmaları; miras özellikleri konusunda insanları bilinçlendirerek; bu alanların korunan, kullanılan çekim yerleri haline dönüştürülmesi
- Kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi ile tarihi alanlardaki yapıların, tespitler sonucu kapasitelerinin belirlenerek yeniden kullanım olanaklarının araştırılması ve sonrası çağdaş işlevlere de cevap verecek şekilde düzenlenmesi; kültür turizmi oldukça önemlidir (Özkan, 2005: 36–37).

Uzun dönemde turizmin faydasının artırılabilmesinin koşulu, turizm topluluklarının sosyokültürel ve çevresel kaynakları kontrol edebilmesidir. Toplumsal sürdürülebilirlik için yerel halkın önceliği ve kararlara katılımının sağlanması, sosyal ve kültürel kimliklerin korunup geliştirilmesi ve kültürel yaşam ile kültürel varlıkların korunması gerekmektedir (Ceylan, 2001: 170–173)

Kültür turizmi, yerli ve yabancı turistler tarafından giderek rağbet gören ve onlara heyecan veren bir turizm türüdür. Bu gelişim; eşsiz kültürel, tarihsel veya doğal kaynaklara sahip olan toplumlar için yeni iş olanakları yaratan ve diğer ekonomik sektörler kötüye gitse bile gelir getirecek bir fırsattır. Doğru bir şekilde uygulandığı takdirde sadece ekonomik yönden gelişim sağlayan değil, toplumun değerini artıran ve kültürel değerlerini de güçlendirecek bir araçtır (Doggett, 1993: 8).

Kültür turizminin bölgesel ve ülkesel açıdan gelir getirici etkisi yadsınamaz. Ancak, bölgelerin turizm kaynakları kullanılarak gelişmesi planlanırken, diğer yandan kültürel değerlerin tahrip edilmemesi

ve korunması için de gereken tedbirlerin sektör paydaşları tarafından alınması zorunludur. Doggett'in vurguladığı 'kültür turizminin doğru bir şekilde uygulanması' ifadesi aslında çok önemli bir duruma işaret etmektedir.

Kültürel değerlerin aşırı şekilde ticari hayatın bir parçası haline getirilmesi, kültür turizminin uzun vadede karşılaşılabileceği bir tehlike olarak ortaya çıkmaktadır. Turizm planlamaları çoğu kez kültürel değerler dikkate alınmadan yapılmakta ve bunun sonucunda da tarihi ve doğal değerlerin korunmasında problemlerle karşılaşmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 7).

Bir toplumun kültürel mirasının korunması gerekliliği ele alındığında, üzerinde hassasiyetle durulması gereken konu, kültürel değerlerin bir kez kaybedildiğinde telafisinin mümkün olmamasıdır. Tarihi değeri olan bir alana zarar verilmesi, bu alanın gerek yerli halk gerekse turistler tarafından korunmaması ya da bakımının yapılmayıp, kaderine terk edilmesi durumunda bu mirasın geri kazanılması olası değildir.

Kültür Turizmi Üzerine Bugüne Kadar Ortaya Atılan Tanımların İrdelenmesi

Tarihi ve kültürel mirasın, somut ve somut olmayan ürünleriyle bir bütün olarak korunup yaşatılması, bugün kültür turizminin öncelikli meselesi olarak öne çıkmaktadır. Ülke/bölge algısını ve rekabet gücünü artırmak, yerel ve bölgesel ekonomilere katkı sağlamak, gelişmiş bir kültür bilinci ile doğal ve tarihsel mirası geleceğe taşımak için kültür turizmi önemli bir tetikleyicidir.

Eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski uygarlıklara ait kalıntıların görülmesi amacıyla yapılan seyahatler, araştırma ve inceleme için yapılan yer değiştirmeler kişilerin ufkunu açmakta ve kültür turizmini oluşturmaktadır (Tunç ve Saç, 1998, s.32). Kültürel sebeplerle bir festivale katılmak veya sit ve anıtları ziyaret etmek ya da daha geniş anlamda kültürel çeşitliliği deneyim etmek, kişinin bir bölgenin kültürünü yaşama isteği gibi özel amaçlarını içerebilecek seyahatleridir. İnsanların; sosyal alışkanlıklar, dini gelenekler ve tanıdık olmayan kültürel mirası yansıtan diğer insanların değişik yaşam biçimlerini keşfetmesi ve tecrübe etmesini sağlayan aktiviteler olarak tanımlanabilir (Fladmark, J.M., 1994, s.413).

Ülkemiz ölçeğinde kültür turizmine baktığımızda ise, bu turizm çeşidine yönelik net bir politikanın geliştirilemediği görülmektedir. Kültür turizmi tarihi ve arkeolojik değerleri ifade etmekte ve parola zamana ve mekâna yayılma şeklinde sloganlaştırılmaktadır. Oysa Türkiye ölçeğinde kültürel turizmin üstlenmiş olduğu misyon yalnızca turizmin zamana ve alana yayılması değil aynı zaman da kültürel turizm politikasının temel amaçlarından olan kültürel ifadenin değişik şekillerinden kâr elde etmek ve daha da ötesinde hedef bölgelerin sosyal ve ekonomik gelişimine katkıda bulunmak şeklinde olmalıdır. Bu bağlamda ülkemizi incelediğimizde, başta turizme ve özelde kültür turizmine ilişkin ulusal planlamalar olmak üzere yerel idarelerde de yanlış yaklaşımlar sergilenmektedir. Şöyle ki, yerel idareler şehirlerin, tarihi mimarilerin ve müzelerin çevresini saran miras turizmini sanat turizminden (sanat etkinlikleri gibi) daha önemli olarak algılamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle ülkemizde de kültürel turizmden anlaşılan sanatsal etkinlikleri içeren organizasyonlar değil; daha çok miras turizmini içeren turizm anlaşılmaktadır.

Kültürel turizm mirasları kapsadığı gibi, aynı zamanda müzik, tiyatro, dansı da kapsamaktadır. Bunun yanında kültürel turizm teriminin tam olarak ne anlama geldiği konusu da tartışılmaktadır Çünkü kültürel turizm çok geniş anlamda birçok aktiviteyi içermektedir. Kültürel değerlere bağlı olarak ortaya çıkan kültür turizmi teriminin tam olarak ne anlama geldiği konusu da tartışılmaktadır (Hughes, 2002). Çünkü kültürel turizm çok geniş anlamda birçok aktiviteyi içermektedir. İnsanları kültürel amaçlı seyahate yönelten bir çok motivasyon faktörü bulunmaktadır. Lundberg tarafından önerilen 18 seyahat motivasyonundan 6 tanesi doğrudan kültürle ilgilidir.

Bunlar aşağıda sıralanmaktadır (Akgül, 2003:57):

- Diğer ülkelerdeki insanların nasıl yaşadığını, çalıştığını ve eğlendiğini görmek,
- Haber ve bilgi olarak öğrenilenleri daha iyi anlamak,

- Başka toplumlara uyum sağlamak,
- Tarihe katılmak (tapınaklar, harabeler, yakın tarih vb.),
- Sosyolojik motifler, dürtüler dünyayı öğrenmek, bilmek vb.
- Belirli yerleri görme isteği, şeklinde sıralanabilir.

Bugüne kadar araştırmacıların farklı görüşlerini ortaya koymalarına rağmen Kültür Turizmi dünya genelindeki tüm turizm turlarının % 37'si kültürel turizmden oluşmakta olduğunu ve talebin yılda % 15 arttığı konusunda tahminlerini veriler ışığında ortaya koyan WTO (Dünya Turizm Örgütü) verileri içinde yer alan toplam turizm talebindeki artışın % 3-4'lerde olduğu (Crawd'dan aktaran Leslie, 2001: 113).düşünülürse, kültürel turizmdeki artış hızının ne kadar anlamlı olduğu ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Richards'ın da ifade ettiği gibi; kültürün tüketimi artan bir şekilde ekonominin canlandırılmasında kullanılabilir bir ivme olduğu artık yadsınamayan bir gerçektir.

Tarih ve Kültür Turizmi Nedir?

Kültür, Latince “cultura” kelimesinden diğer dillere geçmiş ve 12. yüzyıldan bugüne kadar kullanılan bir sözcüktür. Önceleri tarımsal üretimi, ekip biçmeyi anlatan kelime; XIX. yüzyıldan itibaren insan topluluklarının becerileri, sanatları, gelenekleri ve toplam yaşam biçimi şeklinde tanımlanmıştır(Öter ve Özdoğan, 2005: 127). Kültür turizmi geniş anlamı ile ziyaretçilerin gittikleri yerlerdeki tarihi ve bir ulusa ait değerleri görmesi ve tatması olarak tanımlanmaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 7)

Kültür turizminin içeriği oldukça geniştir. Bu turizm çeşidine katılan turistler, arkeolojik alanları ve müzeleri, mimari yerleri, sanatsal galerileri, festivalleri, heykelleri, müzik ve dans etkinliklerini, tiyatro gösterilerini, dini festivalleri izlemek ve katılmak amacını taşımaktadırlar (Richards, 2001:23). Diğer bir deyişle, turistler hem farklı deneyimler kazanmak hem de bu gibi yerleri tanımak, görmek ve öğrenmek için kültür turizmi etkinliklerine katılmaktadırlar (Huh, 2002:7-8).

Avrupa'da, Büyük Tur'un düzenlenmesinin temel sebepleri arasında, kültür unsurunun olduğunu söylemek mümkündür. Büyük Tur, soyluların çocuklarının eğitiminin çok önemli bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Büyük Tur'a katılan yüksek motivasyonlu bireyler; müzeler, kültürel peyzajlar, kiliseler ve festivaller gibi özel alanları gezmekteydiler. (Hausmann, 2007: 176). Turizm yoluyla maddi değer kazanmaktadır. Bu tür gezilere katılan turistler, toplumsal statü açısından ortalama turistlere göre daha yüksek bir konumda olan, daha eğitilmiş, daha meraklı, daha ilgili, daha özgür; acelesi olmayan, gittiği yerde daha fazla zaman ve para harcayabilen, kültürel ve sanatsal etkinliklere daha duyarlı; çevreye, doğaya, gidilen bölgenin kültürüne ve geleneklerine daha saygılı, yöre insanını tanımaya istekli, gruplar içinde seyahat edebilen kişilerdir.

Kültür turizminin toplumlar açısından yeni bir imkân olarak ortaya çıktığı görüşü de bu durumu desteklemektedir. Bahsedildiği gibi, kültür turizmi gelir sağlayıcı etkisinin yanında, kültürel değerlerin korunması açısından da önem taşımaktadır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 189). Kültür turizmi, gönüllü olma temeline dayanan duyarlı davranışları içermektedir.

Kartepe Kültür Turizminde Ön Plana Çıkan Tarihi Ve Kültürel Değerler

17. yüzyıldada Avusturya idaresindeki Orta Macarların din ve vicdan hürriyetleri tanınmamış ve bu baskı sonucunda Orta Macarlar, Osmanlı Devletine sığınmak istemişlerdir. Mezhep meselesi ile başlayan olay, Avusturya İmparatorunun iki Orta Macar beyini katletmesiyle sonuçlanır. Babası katledildikten sonra Tökeli İmre, Orta Macarların başına geçer. Din değiştirmeyi kabul etmeyen Tökeli, Avusturya Devleti'ne karşı ayaklanır ve Osmanlı Devleti'ne sığınır. Bu olay Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında 1683 II. Viyana Muhararasının en önemli sebebini teşkil edecektir. Köprülü ailesi fertlerinin vezirliği süresince Osmanlı padişahları oldukça rahata ermişti. Padişah IV.Mehmet Köprülü Mehmet Paşa'nın yerine geçen oğlu Fazıl Ahmet Paşa ve adamlarının ülkeyi çekip çevirmesinden mutlu, av partileri ile meşguldü. Bu arada Orta Avrupa'da ortaya çıkan Protestan mezhebi mensupları, özellikle

Katolik kilisesinin çok yoğun bir şekilde baskısı altında eziliyorlardı. Bu nedenle Türker'den yardım isteyenlerden biri de Avusturya yönetimindeki Protestan Macarların kralı İmre Tökeli idi..

Protestanlar Avusturya İmparatoru'nun Katolik mezhebine geçmeleri için yaptığı teklifi kabul etmeyip, İmre Tökeli liderliğinde Macaristan'ı işgal altında tutan Avusturya İmparatorluğu'na karşı 1673 yılında ayaklandılar. Tökeli İmre, Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'ya başvurarak, Osmanlı himayesi istediğini bildirdi. Avusturya ile barışı bozmak istemeyen Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa, olumlu karşılık vermedi. Fazıl Ahmet Paşa 1676'da ölünce vezirlik mührünü yine aileden, Köprülü Mehmet Paşa'nın yetiştirmesi ve damadı Merzifon'lu Kara Mustafa Paşa'ya verdi (Gökbilgin, 1076: 7-8). Bu dönemde İmre Tökeli Osmanlı ile birlikte II. Viyana kuşatmasında yer aldı.

Tökeli, Osmanlının Viyana bozgunu (1683) sonrası verdiği mücadele nihayet 1699 yılında savaşı takip eden Karlofça anlaşması gereğince Osmanlı İmparatorluğu Orta Avrupa'daki Macaristan başta olmak üzere tüm toprakları kaybedip Belgrat'a kadar geri çekildiler. Bu dönemde İmre Tökeli Macaristan'ın elden çıkışıyla çık sayıdaki asker ve maiyetiyle Osmanlıya sığındılar.

Siyasi mültecilerin kalacakları yer olarak önce Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetindeki Csiprovac ve çevresindeki birkaç köy tespit edilerek ikametlerine izin verilmiştir. Thököly ve yakın çevresi bu süreç içerisinde İstanbul'da ikamet etmesine izin verilmişti. Ve burada ikamet ederken Thököly, ve Kraliçe Helene Zrinyi, daha sonra kendilerine yetecek kadar aylık bağlandıktan 1701 tarihinde İzmit'te bir çiftliğe yerleştirildi. Tökeli (1703) ve Kraliçe ölene kadar (1705) Karatepe'de ikametine ayrılan yerde yaşamışlardır. Protestan (Kalvinist) mezhebenden olan Tökeli İmre, ölümünden sonra İzmit'teki Ermeni mezarlığına defnedilmiştir. Eşi Helene Zrinyi ise Katolik mezhebenden olup kocasından iki sene sonra vefat etmiştir. Kraliçe'nin naaşı İstanbul'a getirilerek Galata'da Sen Benevo kilisesine gömülmüştür. Kraliçe'nin ölümünden sonra kraliçe hakkında yıllarca birçok efsane anlatılmıştır. Bugün her ikisinin mezarı 20. yüzyılın başlarında (1906) Macaristan'a götürülüp orada defnedilmişlerdir. Karatepe'de ikamet ettikleri yıllarda İmre Tökeli'yi ziyaret eden yabancı seyyahlar yazdıkları anı kitaplarında Karatepe'den; çiçek bahçesi olarak bahsetmişlerdir.

Tökeli ve eşi İlona Zrinyi maiyetindeki birlikleriyle kentin kültürel dokusuna ait izlerini bugün Kartepe ilçesine bağlı Karatepe denilen mevkide her yıl Türk –Macar Dostları tarafından ölüm yıldönümlerinde törenlerle anılmaktadır.

Kartepe yöresinin Tökeli kadar önemli kültür ve tarih turizmi zenginliği ise Osmanlı dönemi sanayi olan Milli Mücadele sırasında İngilizler Tarafından bombalanan Çuha Fabrikasıdır. Kocaeli İli, Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Çuha Fabrikası 1843 yılında Sultan Abdülmecit (1839-1861) adına inşa edilerek, 1844 yılında faaliyete geçmiştir.(Karavar, 2009)

Fabrika ipliklerin eğirildiği “**bükümhane**”, ipliklerin boyandığı “**boyahane**” ve dokuma işleminin yapıldığı “**dokumahane**” olmak üzere “üç bölümden” oluşmaktadır. Fabrikanın makine ve teçhizatı İngiltere'den satın alınmış ve bu iş için Barutçubaşı Ovanes 18 Haziran 1843'de Londra'ya gönderilmiştir. Fabrikanın zaman zaman genişletildiği ve makinelerinin yenilendiği görülmektedir. 1853'te yapağı ayırma makineleri alınmış, 1854'te Fransa'ya yeni makine siparişleri verilmiş ve genişletme için yeni bir bina yapılmasına karar verilmiştir.

Fabrikanın faaliyete geçtiği ilk yıllarda 1846-1847 yıllarında ait kaynaklardan edinilen bilgilerden fabrikada 24 usta, 259 işçi ve 24 diğer görevliler olmak üzere toplam 307 kişi çalışmakta olduğunu Fabrikada bu süreç içinde Avrupa'dan getirilmiş çok sayıda yönetici, usta ve işçi çalıştırılmıştır. Bunlarla genel olarak iki yıllık sözleşmeler yapılmıştır. Ustalarla yapılan sözleşmelerde gündelik çalışma on saat olarak belirlenmiş ve iki yıl içinde yanlarında bulunan Osmanlı uyruklu işçilere zanaatlarını öğretmeleri istenilmiştir.

Fabrikanın işlevselliğini ortaya koyan bilgilerimizi kısaca ele aldığımızda; İzmit Çuha Fabrikası ürünleri ile 1856 Paris Sergisi'ne ve 1863'te İstanbul'da açılan Sergi-i Umûm-i Osmanî'ye katılmıştır. Paris Sergisi'nde 55 adet elbiselik kumaş, yünlü dokuma, iç çamaşırı ve keçe örnekleri sergilenmiş ve mansiyon alınmıştır. İstanbul'daki sergide ise 500 kalem ürün sergilenmiştir. Bunlar arasında gömleklik,

elbiselik ve döşemelik kumaşlar, eldivenler, ağartılmamış pamuktan dokunmuş “Amerikan bezi” gibi ürünler bulunmaktaydı. Ancak, bunlar aynı kalitedeki Fransız ürünlerinden % 15 oranında daha pahalıydı (Ulugün, 2009).

1870’de üretimi arttırmak için Fransa’ya yeni makine siparişleri verildiği gibi bu makineler için yeni bir bina yapılmıştır. 1910’da fabrikanın bütün makinelerinin yenilenmesine karar verilerek bu konuda Avrupa’ya siparişler verilmiş ve en son 1918’de Avusturya’dan bazı makineler alınmıştır. Fabrikadan Başiskele yönüne uzanan bir dekovil hattının varlığı bilinmekle birlikte bunun ne zaman yapılmış olduğu konusunda bir bilgi yoktur.

Bugün gelinen durumda; Çuha Fabrikası Kartepe Belediyesince kültürel ve tarihi değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla “Çuha Fabrikası bünyesindeki, “Boyahane”, ”Santral”, ”Dehliz”, “Baraj”, ”Su Deposu” ve “Av Köşkü” ne ait yapıların restore edilerek kültür ve tarih turizmi açısından yeniden kullanılması ile ilgili proje çalışmalarına başlanılmıştır.

SONUÇ

Antolovic, Amerikalıların %70’inin Avrupa’ya seyahat etme nedeni olarak kültürel kalıntıları görmek olduğunu ve temel neden bu olmasa da, İngiliz turistlerin de %67’sinin seyahatlerinin en azından birini yine kültürel kalıntıları görme adına yaptıklarını söylemektedir. Yapılan bir araştırmada, Amerika’yı ziyaret eden uluslararası turistlerin %40’ınınin kültürel turizmle ilgilendiği elde edilmiştir. Amerika’da yurt içi seyahat edenlerin hemen hemen yarısı, yaklaşık 65 milyon insan, kültürel veya miras turizmi etkinliklerinin birçoğuna katılmıştır. Kaliforniya’da, deniz aşırı seyahat edenlerin %45’i tarihi yerleri ziyaret etme amacını taşımaktadır. Kanadalıların %90’ı, ülkelerin kültürel ve tarihi yerleri ile ilgilenmektedirler (McKercher ve Cros, 2002:135).

Doğru yönetildiği zaman kültür, miras ve turizm arasında güçlü bir sinerji yaratılması için sayısız fırsatlar bulunmaktadır. Bu fırsatlar her yerleşmede farklılık gösterdiğinden her yerleşme için farklı çözümler geliştirilmesi gerekmektedir. Ne var ki farklı çözümlerin, havza ve bölge ölçeğinde aynı coğrafya ve kültürü paylaşan kentlerin birbirinden habersiz, bağımsız girişimleri olarak değil, birbiriyle tutarlı ve anlamlı bir bütünlük içinde üretilmesi önem taşımaktadır. Bu süreçte merkezi yönetsel organların, yerel yönetimlerin, turizm sektörünün ve yerel halkın birlikte hareket etmesi, etkin ve sürdürülebilir bir kültür turizmi için kamu-yerel-sivil-özel birlikteliğe işlerlik kazandırılması gerekmektedir.

Kültür turizmi geliştirilirken, hem toplumsal hem de bireysel açıdan ortaya çıkardığı etkiler iyi analiz edilmeli ve gelişim süreci içerisinde yerel kültür üzerindeki değişim incelenerek gerekli politikalar uygulanmalıdır. Turizm hareketlerinin yoğun olduğu yörelerde oluşan değişimler, toplumsal boyutta sorun olarak ortaya çıkabilmektedir. Turistler ve yerel halk arasındaki iletişim düzeyi arttıkça, yerel halk karşılaştığı farklı bir kültürün etkisi altına girebilmekte ve yaşam tarzı, yeme-içme alışkanlıkları, kılık kıyafet gibi alışkanlıklarından uzaklaşarak, etkisi altına girdiği kültüre göre yaşamını şekillendirebilmektedir. Ayrıca dinsel inanç ve ahlaki değerlerinden uzaklaşarak turistlerin yaşam biçimlerini benimseyebilmektedir. Bu durum ise, geleneksel sanatın, göreneklerin, değerlerin yani geleneksel kültürün bozulup yok olmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda kültür turizminin olumsuz etkilerinin oluşmaması için planlı ve kontrollü sürdürülebilir bir gelişme modeli benimsenmesi gerekmektedir. Turizm gelişimi sağlanacak bölge veya yörelerde planlama çalışmalarına yerel halk mutlaka dahil edilmeli ve yerel halka yönelik turizm ve çevre konularında sürekli bir eğitim verilmelidir. Bu şekilde bir gelişim çerçevesinde sürekli kontrollerle olumsuz değişimler kontrol altına alınmalı ve turizmin olumlu etkisinden mümkün olduğunca yararlanmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

Akgül, Olcay. (2003), “Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Batman, O. Ve Oğuz, S. Ç. (2008). Kültür Turizmi. Turistik Ürün Çeşitlendirmesi. (Ed: N. Hacıoğlu Ve C. Avcıkurt). Ankara: Nobel Yayınları. Ss. 189–208.

- Ceylan, T. (2001). Turizm Ve Sürdürülebilir Gelişme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 169–177.
- Dogget, L. (1993). Multi-Cultural Tourism Development Offers A New Dimension İn Travel. *Business America*, 114(18), 8–10.
- Fladmark, J. M (1994)., *Cultural Tourism, The Robert Gordon University Heritage Convention*.
- Gökbilgin, M. Tayyip, (1976) “Rakoczi Ferenc I. Ve Osmanlı Devleti Himayesinde Macar Mülteciler”, Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığında I. Rakoczi Ferenc Ve Macar Mülteciler Sempozyumu, İstanbul.
- Günel, V. Aleeddinoğlu, F. , Şahinalp, M. S. (2009). Türkiye’ye Yönelik Kültürel Turizm Turları Ve Başlıca Güzergâhlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 275–298
- Hausmann, A. (2007). Cultural Tourism: Marketing Challenges And Opportunities For German Cultural Heritage. *International Journal Of Heritage Studies*, 13(2), 170–184
- Hughes, H. (1987)“Culture As A Tourist Resource: A Theoretical Consideration”, *Tourism Management*, No. 8, (1987), 205–216.
- Huh, J. (2002). *Tourist Satisfaction With Cultural/Heritage Sites: The Virginia Historic Triangle*, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Virginia Polytechnic Institute And State University, Blacksburg, Virginia.
- Karayar, H. (2009), *Tanzimat’tan Günümüze İzmit Kenti (1839-1938)*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kocaeli .
- Kozak, M. A. Ve Bahçe, A. S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Markwick, M. (1999). Malta’s Tourism İndustry Since 1985: Diversification, Cultural Tourism And Sustainability. *Scottish Geographical Journal*, 115(3), 227–247.
- Mckercher, B. Ve Cros H. (2002). *Cultural Tourism, The Partnership Between*
- Öter. Zafer – Özdoğan (2005), Osman N. Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, Güz: 127-138, 2005.
- Özbey, F. R. (2002), ‘*Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması*’, *Uluslararası Bilim Konferansı, Kitap:4, S.135-150*.
- Özkan, N. E. (2005). *Koruma Ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada’da Bizans Dönemi Mimari Mirasının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Öztürk, Y. , Yazıcıoğlu İ. , (2002). *Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma*, *Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 183-195.
- Richards, G. (2001). *The Development Of Cultural Tourism İn Europe*. Ed: G. Richards, *Cultural Attractions And European Tourism*. (3-31). Uk: Cabı Publishing.
- Tourism And Cultural Heritage Management*, New York: The Hawort Pres.
- Tunç, A., Ve Saç, F. (1998), *Genel Turizm*, Detay Yayınevi, Ankara.
- Ulugün, Y. (2009) “Kendi Enerjisini Üreten İzmit Çuha (Aba Mensucat) Fabrikası (Çuhane)” *Şehiriçi Dergisi* , Kocaeli. 2009.